

Η Ουτοπία των Ελλήνων Πολιτικών : Διακυβέρνηση χωρίς Χρήμα

Αφορμή της συγγραφής του παρόντος δοκιμίου υπήρξε η πρόσφατη πρόταση της κυβέρνησης για την αναγκαία αναθεώρηση του Συντάγματος, χωρίς καν να γίνει νύξη για το σκανδαλώδες άρθρο 80, το οποίο θέτει το κυριαρχικό δικαίωμα έκδοσης του εθνικού νομίσιματος εκτός συνταγματικού πλαισίου. Το πώς λογικώς δύναται να συμβιβαστούν η έννοια της λαϊκής κυριαρχίας με τη στέρηση του δημοκρατικού δικαιώματος να αποφανθεί ο ίδιος ο λαός για το νόμισμα της χώρας του, αποτελεί έναν Ηράκλειο άθλο. Γι αυτό, ίσως φανούν ωφέλιμες οι σκέψεις που ακολουθούν.

Το χρήμα παρόλη τη μακρά του ιστορία και τη θεοποίησή του σαν το πιο σημαντικό πράγμα του κόσμου, φαίνεται ότι δεν έχει κατανοηθεί πλήρως από τους Έλληνες πολιτικούς ακόμη και σήμερα, μέσα στην οικονομική δύνη που βιώνει ο τόπος, με την κατάρρευση του εθνικού εισοδήματος, τη μαζική ανεργία και γενική μιζέρια. Ενώ γνωρίζουν ότι το χρήμα έχει περιγραφεί σαν ένα διαβατήριο για οπουδήποτε εκτός του ουρανού και ως προμηθευτής οποιουδήποτε αγαθού στην οικονομική ζωή, εντούτοις προτιμούν να γελοιοποιηθούν με τη φαινομενική άρνηση της ύπαρξής του.

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ο εκλογικός νόμος πρέπει να αναθεωρηθεί και να καταργηθεί το παράλογο bonus των 50 εδρών για να κυβερνηθεί πιο δημοκρατικά η Ελλάδα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το δώρο των 50 εδρών στο πρώτο κόμμα της εκλογικής αναμέτρησης, ήτοι το 1/6 ή 16.66% του εκλογικού σώματος της Βουλής των Ελλήνων, συνιστά έναν πολιτικό παραλογισμό. Το ποσοστό αυτό μεταφράζεται σε 1.5 εκατομμύριο εν δυνάμει ψηφοφόρους. Αποτελεί πράγματι απορίας άξιον, πως ένας καταφανώς άδικος νόμος που οδηγεί σε εικονική εκλογή των αντιπροσώπων πέρασε από το ελληνικό κοινοβούλιο, με πρόσχημα, για να «κυβερνηθεί» καλύτερα ο τόπος!

Το ερώτημα δεν έγκειται στην καλύτερη διακυβέρνηση, αλλά εάν μπορεί η χώρα να κυβερνηθεί υπό το ισχύον συνταγματικό καθεστώς, της αδυναμίας της κάθε εκλεγόμενης κυβέρνησης να ασκήσει το κυριαρχικό δικαίωμα της έκδοσης του εθνικού νομίσιματος και τον έλεγχο της πίστωσης του τραπεζικού συστήματος. Ο νόμος του κράτους εκχωρεί το δικαίωμα της έκδοσης του εθνικού νομίσιματος και την εποπτεία της πίστωσης του τραπεζικού συστήματος στην Τράπεζα της Ελλάδος. Όμως, η Τράπεζα της Ελλάδος μετά από 88 χρόνια λειτουργίας συνεχίζει να είναι ένας ιδιωτικός οργανισμός. Είναι μια ανώνυμος εταιρία της οποίας η συντριπτική πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου (92%) παραμένει άγνωστη στον ελληνικό λαό.

Ο νευραλγικός αυτός οργανισμός για την οικονομική δραστηριότητα της χώρας στο καταστατικό του ορίζει ότι «δια του παρόντος συνιστάται Ανώνυμος Εταιρεία με την επωνυμία Τράπεζα της Ελλάδος» και πως «κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, η Τράπεζα της Ελλάδος και τα μέλη των οργάνων της δεν ζητούν, ούτε δέχονται οδηγίες από την κυβέρνηση ή οργανισμούς.»¹ Επίσης, το άρθρο 11 του καταστατικού διακηρύττει ότι « Η Γενική Συνέλευση των Μετόχων είναι το ανώτατο όργανο και οι αποφάσεις αυτής *υποχρεούσι πάντας, απόντας, ανικάνους ή διαφωνούντας.*» Το παράδοξο, η πολιτική ηγεσία από το 1928 δεν τόλμησε να ξεσκεπάσει το πέπλο της εταιρίας με μυστικούς μετόχους, που φέρει το περίβλημα του κρατικού φορέα.

¹ Τράπεζα της Ελλάδος, Καταστατικό, Έκδοση Θ', 2000, Άρθρα 1 και 5^Α αντίστοιχα.

Άρα τι είδους διακυβέρνηση της χώρας οι σημερινοί πολιτικοί αναζητούν; Πως λοιπόν να κυβερνηθεί ο τόπος και να επιτευχθεί η πολύκροτη ανάπτυξη, αυτό το δογματικό «φάντασμα» της νέας θεωρίας του φιλελευθερισμού, της ονομασθείσης 'φιλικής' για την ανάπτυξη λιτότητας, όταν δεν υπάρχει χρήμα σε κυκλοφορία; Επειδή τέτοιο φαινόμενο *φιλικής λιτότητας* δεν υπάρχει στα χρονικά της οικονομικής ιστορίας, όλοι υποφέρουμε κι η χώρα οδηγείται με γοργό βηματισμό στα τάρταρα του Άδη.

Αντιθέτως, η ιστορία από αρχαιοτάτων χρόνων και από την εποχή του Σόλωνος έχει αναμφισβήτητα υποδείξει ότι όταν η δύναμη της δημιουργίας του χρήματος και της πίστωσης εναποτίθεται σε *ιδιωτικά χέρια*, επέρχεται η κατάρρευση της κοινωνίας.

Οι έλληνες πολιτικοί έχει επανειλημμένως αποδειχτεί ότι δεν έχουν διδαχθεί από την ιστορία. Αλλά από ό, τι διαφαίνεται απαιτείται επίσης να κατανοήσουν από πού προέρχεται το χρήμα. Το χρήμα δεν μπορεί να δαπανηθεί, εάν δεν υπάρχει, και η αύξηση της δαπάνης που απαιτείται για την επίτευξη της ανάπτυξης συνοδεύεται αναγκαστικά από την αύξηση της προσφοράς του χρήματος. Ωστόσο, η προσφορά του χρήματος δεν καθορίζεται από τη βούληση της εκάστοτε ελληνικής κυβέρνησης, αλλά από τη βούληση του τραπεζικού συστήματος που λειτουργεί ανεξάρτητα από την κυβερνητική πολιτική. Αυτό δημιουργεί το χρήμα σε ύπαρξη μέσω της πίστωσης, δηλαδή μέσω της χορήγησης δανείων *ex nihilo*, με βάση το ιδιωτικό κέρδος και όχι το δημόσιο συμφέρον που οφείλουν να προάγουν οι δημοκρατικές κυβερνήσεις.

Στη δεδομένη συγκυρία της ένταξης στη ζώνη του ευρώ, η Ελλάδα απώλεσε πλήρως το κυριαρχικό δικαίωμα όχι μόνο της έκδοσης του δικού της νομίσματος, αλλά και της χάραξης της νομισματικής πολιτικής υιοθετώντας το ευρώ ως εθνικό νόμισμα. Ως συνέπεια, μια αδύναμη και παρασιτική οικονομία που αποτελεί μόνο το 1.3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) του Ευρωσυστήματος, με τα χρόνια δίδυμα ελλείμματα του δημοσίου χρέους και του διεθνούς ισοζυγίου πληρωμών, ήταν από την αρχή καταδικασμένη οικονομικώς να υποκύψει· και υπέκυψε μόλις σε 8 χρόνια.

Οι συνέπειες της ολέθριας πολιτικής πράξης της «άωρου ένταξης» και της ταυτόχρονης απεμπόλησης του εθνικού νομίσματος οδήγησαν τη χώρα σε καθεστώς χρεοκοπίας, διότι για ακόμη μια φορά οι έλληνες πολιτικοί αγνόησαν τη φύση και την ύπαρξη του χρήματος. Γνώριζαν ότι το χρήμα δεν μπορούσε να το δημιουργήσει πλέον το κράτος αλλά το δανείζονταν, ότι το ευρώ στην ουσία ήταν ένα ξένο νόμισμα, διότι δεν αντανάκλούσε τα θεμελιώδη στοιχεία της ελληνικής οικονομίας. Και ακόμη, η περίοπτη Τράπεζα της Ελλάδος μετατρέπονταν πλήρως σε ανεξάρτητο οργανισμό, και ως αναπόσπαστο μέλος του Ευρωσυστήματος υποχρεούτο να ακολουθήσει τις κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ).

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΚΤ, η οποία αποκτούσε το μονοπώλιο έκδοσης του υπερεθνικού νομίσματος του ευρώ, η Τράπεζα της Ελλάδος διατηρούσε μεν την εποπτεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, αλλά ρητώς απαγορευόταν να δανείζει στο ελληνικό κράτος, ούτε στις περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης (άρθ. 46 του Καταστατικού). Έτσι, ελετετεύχθητε το απόλυτο χρηματοδοτικό «κεφαλοκλείδωμα» των αναγκών του κράτους και της πλήρους εξάρτησης απόκτησης του χρήματος μέσω δανεισμού από τις ιδιωτικές τράπεζες. Ως φυσικό, η τοκογλυφία επεκράτησε, οι Στυμφαλίδες Όρνιθες σπάραξαν τα σωθικά της χώρας, και ακολούθησε η επιτάφιος επιγραφή του Χαρίλαου Τρικούπη «Κύριοι, δυστυχώς επτωχέυσαμεν.»

Ως γνωστό, έκτοτε η Ελλάδα βρίσκεται στον ασφυκτικό κλοιό των Μνημονίων και μέτρων λιτότητας υπό καθεστώς ελεγχόμενης χρεοκοπίας, με την υποθήκευση των δημόσιων περιουσιακών στοιχείων που ήδη έχει ξεκινήσει η σταδιακή εκποίηση τους. Τι τέλος πάντων πιστεύουν ότι μπορεί να κάνουν οι πολιτικοί αποδεχόμενοι τα δεσμά του μαρτυρίου που έχουν επιβληθεί στους πολίτες με το ανεκδιήγητο «πάση θυσία στο ευρώ» και το σλόγκαν «Μένουμε Ευρώπη για να αλλάξουμε την Ευρώπη.»

Αντί οι έλληνες πολιτικοί να ασπάζονται αυτές τις αερολογίες και να ζουν στο χώρο της ουτοπίας, θα ήταν προτιμότερο να απαγκιστρωθούν από το καταστροφικό πνευματικό «μπλοκάρισμα» που τους διακατέχει και να γυρίσουν το ρολόι του χρόνου 81 χρόνια πίσω, για να θυμηθούν τα λόγια ενός ενάρετου πολιτικού. Τότε στα μέσα της Μεγάλης Κρίσης του 1930, ο διαμορφωτής του κοινωνικού κράτους του Καναδά, Mackenzie King,² που διακυβέρνησε ως πρωθυπουργός τη χώρα του επί 21 χρόνια, μέσα από τρομερές οικονομικές αντιξοότητες, έδωσε την αλήστου μνήμης συμβουλή:

« Άπαξ ένα έθνος εκχωρήσει τον έλεγχο του νομίσματος και της πίστωσης, δεν έχει σημασία ποιος θεσπίζει τους νόμους του κράτους. Η τοκογλυφία άπαξ και επικρατήσει, θα συντρίψει οποιοδήποτε έθνος. Μέχρι να επανέλθει ο έλεγχος της έκδοσης του νομίσματος και της πίστωσης στην κυβέρνηση και αναγνωριστεί ως η πιο περίοπτη και ιερή της ευθύνη, όλες οι συζητήσεις περί εθνικής κυριαρχίας του Κοινοβουλίου και της Δημοκρατίας είναι ανώφελες και μάταιες.»³

Αξίζει να στοχαστούμε για μερικά λεπτά το βαθύ μήνυμα που εκπέμπει το εδάφιο, αφήνοντας ελεύθερη τη σκέψη και προκαταλήψεις μας, αναπολώντας εάν Έλληνας πρωθυπουργός ή Γερμανός Καγκελάριος έκανε αυτή τη δήλωση σήμερα! Το πιθανόν για την Ελλάδα, οι καμπάνες να ηχούσαν χαρμόσυνα καθώς μια τέτοιου είδους δήλωση θα αποτελούσε την αφετηρία δημιουργίας μιας καλύτερης και πιο δίκαιης κοινωνίας, όπου οι φορολογούμενοι θα εξοικονομούσαν τεράστια ποσά από τόκους, προεξοφλήσεις οφειλών και επιβαρύνσεις φόρων συναλλαγών. Όσον αφορά τη Γερμανία, ως ηγέτιδα δύναμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), θα σήμαινε την απαρχή μιας βιώσιμης Ένωσης, όπου η Δημοκρατία θα ετίθετο υπεράνω του χρήματος.

Το ανωτέρω ενδεχόμενο προς το παρόν αποτελεί ευσεβή πόθο, διότι ούτε η πολιτική ηγεσία της Γερμανίας φαίνεται να έχει διδαχτεί από τη δικής της ιστορία. Μια ιστορία που είναι συνδεδεμένη μ' ένα διπλό αιματοκύλισμα της Ευρώπης μέσα σε ένα αιώνα λόγω των κατακτητικών της προθέσεων, με τον *εθνικισμό* να αποτελεί ένα πολιτιστικό φαινόμενο που ερεθίζει αισθησιακά τους επιτελείς της ισχυρής αυτής χώρας.

² Mackenzie King (1874-1950):10^{ος} πρωθυπουργός του Καναδά, ο οποίος κυβέρνησε κατά τις περιόδους 1921-1926, 1926-1930 και 1935-1948. Έχει γενικώς αξιολογηθεί ως ο καλύτερος πρωθυπουργός του Καναδά με εξαιρετική γνώση των κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων.

³ Σπύρος Λαβδιώτης, ΕΥΡΩ Η Θηλιά στο Λαιμό της Ελληνικής Κοινωνίας, Έσοπρον, 1/1/2012, π. 72. Η πρότυπη δήλωση του Mackenzie King έχει ως ακολούθως : “ Once a nation parts with the control of its currency and credit, it matters not who makes the nation’s laws. Usury, once in control, will wreck any nation. Until the control of the issue of currency and credit is restored to the government and recognized as its most conspicuous and sacred responsibility, all talk of the sovereignty of Parliament and of democracy is idle and futile.” Είναι ενθαρρυντικό ότι η Ellen Brown στο νέο της βιβλίο “ The Public Bank Solution”, June 2013, αναφέρεται στην ίδια βαρυσήμαντη δήλωση του Mackenzie King και την τοποθετεί διακριτικά στην επικεφαλίδα του κεφαλαίου “The Canadian Movement for Monetary Sovereignty : Rise and Fall.” π.199.

Όμως, το μέλλον είναι αβέβαιο και αντί βιώσιμης ΕΕ ενδέχεται να έχουμε την απαρχή της διάλυσης, καθώς η ηγεμονική συμπεριφορά της Γερμανίας οδήγησε σε απροσδόκητη μεταστροφή της κοινής γνώμης στην Αγγλία. Στο ιστορικής σημασίας δημοψήφισμα της 23^{ης} Ιουνίου 2016, οι Άγγλοι ψηφοφόροι αποφάσισαν μετά από 43 χρόνια, την ηρωική έξοδο από την ΕΕ, προκαλώντας σοβαρό πλήγμα στο δόγμα της Νέας Τάξης. Ενός δόγματος, που ο μακροπρόθεσμος σκοπός είναι η δημιουργία της παγκόσμιας διακυβέρνησης των κρατών από μια υπέρ-εθνική ελίτ, μέσω του ελέγχου της προσφοράς του χρήματος του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των αρχών του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου και της ελεύθερης διακίνησης της εργασίας.

Ας θυμηθούμε, ότι η Αγγλία ουδέποτε απεμπόλησε το κυριαρχικό δικαίωμα της έκδοσης του νομίσματος και, με ειδική διάταξη της Συνθήκης του Μάαστριχτ, δεν εντάχθηκε- μαζί με τη Δανία- στην Ευρωζώνη. Ως πρωτοπόρος χώρα της Ευρώπης στα νομισματικά θέματα, με την πρωτοκαθεδρία της Τράπεζας της Αγγλίας για τρεις αιώνες και το city του Λονδίνου να δεσπόζει επί του περιβάλλοντος Αγγλοσαξονικού μοντέλου, είχε την εμπειρία και τη γνώση να μη διαπράξει ένα ολέθριο ατόπημα.

Ωστόσο, εμείς, με περισσή απερισκεψία σπεύσαμε να ενταχθούμε, πιστεύοντας ότι το σκληρό ευρώ θα αποβεί η πανάκεια των οικονομικών μας προβλημάτων. Σύντομα διαπιστώσαμε ότι ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει. Και τελικά απέβη ο εφιάλτης της ελληνικής κοινωνίας, με τη μαζική ανεργία και την κατάρρευση της οικονομίας. Το ολέθριο σφάλμα διαπράχτηκε επί πρωθυπουργίας Σημίτη τον Μάρτιο του 2000, όταν κατατέθηκε αίτηση ένταξης στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση, η οποία εγκρίθηκε τον Ιούνιο του ίδιου έτους στη Σύνοδο Κορυφής στο Πόρτο της Πορτογαλίας.

Το πώς διαπράχτηκε αυτό το φοβερό ολίσθημα της πολιτικής ηγεσίας είναι, πράγματι, ακόμη και σήμερα, μετά το πέρασμα 16 ετών, δύσκολο να αιτιολογηθεί με βάση τα οικονομικά κριτήρια. Ίσως απαιτείται οι πολιτικοί μας, πλην της σύγχρονης ιστορίας, να προσφύγουν στην ιστορία της αρχαιότητας. Προπαντός, στη ναυμαχία της Σαλαμίνας και στους *Πέρσες* του Αισχύλου ή στο επίκαιρο έργο του Ξενοφώντος, *Πόροι ή Περί Προσόδων*, για να κατανοήσουν τη σημασία της ύπαρξης του δημοσίου χρήματος στη διαχείριση των οικονομικών του κράτους. Πιθανώς να τους φανεί αστείο, και αναφωνήσουν, τι σχέση έχει η αρχαία εποχή με την εποχή του διαδικτύου; Όμως, έχει μεγάλη σχέση: τα οικονομικά φαινόμενα είναι κυκλικά και επαναλαμβανόμενα, διότι η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει. Εάν επιθυμούν εύθυμη επιβεβαίωση, μπορούν να κοιτάξουν στις *Νεφέλες του Αριστοφάνη*, για να δουν πως ο πρωταγωνιστής Στρεψιάδης, παρά τις συμβουλές των σοφιστών, δεν απέφυγε τη χρεοκοπία από τα χρέη της γυναίκας του.

Θα παραμείνουμε στην αρχαία εποχή, για να αντιληφθούν με σαφήνεια οι έλληνες πολιτικοί τη σπουδαία σημασία της ύπαρξης του δημοσίου χρήματος στην πρόωθηση του δημοκρατικού θεσμού. Και θα ήταν ευχής έργο να δώσουν μεγάλη προσοχή στο πως επετεύχθη η θαυμαστική αθηναϊκή δημοκρατία. Το γεγονός ότι η αθηναϊκή δημοκρατία μετά τη νικηφόρο έκβαση των Περσικών Πολέμων προκάλεσε τον παγκόσμιο θαυμασμό και υμνήθηκε από τους ποιητές, δεν οφείλεται μόνο στην εκκλησία του δήμου και το θεσμό της άμεσης δημοκρατίας. Η ηγεμονική θέση των Αθηνών συνοδεύτηκε στην *κλασσική περίοδο* του Περικλέους, από απaráμιλλη αρχιτεκτονική τέχνη, γλυπτά ιδανικής ομορφιάς, επιβλητικά κτίρια και λαμπρά έργα υποδομής· με τον Παρθενώνα να έχει τη φήμη του τελειότερου ναού που χτίστηκε ποτέ.

Πως επετεύχθη αυτή η αίγλη και το μεγαλείο της αρχαίας πόλης των Αθηνών; Με τι τρόπο χρηματοδοτήθηκαν τα μακρά τείχη, το εμπορικό κέντρο, η Αγορά, και πιο πάνω να δεσπόζει επιβλητικά η Ακρόπολη, για να θυμίζει στους εμπόρους και κάπηλους της Αθήνας, τους υψηλότερους σκοπούς στους οποίους είναι αφιερωμένη η πόλις. Επίσης, πως χρηματοδοτήθηκαν οι δαπάνες του κυρίαρχου αθηναϊκού στόλου στο Αιγαίο, και τα *θεϊκής έμπνευσης* έργα του Ικτίνου, του Μνησικλή, ιδίως του γλύπτη Φειδία, με την ανυπέβλητη δεξιοτεχνία στην πραγματοποίηση του ιδανικού.

Βεβαίως, τα έργα δεν χρηματοδοτήθηκαν με ιδιωτικά τραπεζικά δάνεια όπως στη σημερινή εποχή, που πάντοτε απαιτείται να επιστραφούν περισσότερα χρήματα απ' αυτά που δημιουργήθηκαν, λόγω της μακριάς ουράς του τόκου. Το δε κέρδος από τον τόκο να καταλήγει στο *βαλάντιο* των διοικητικών στελεχών και των μετόχων των τραπεζών. Όμως, το κέρδος της τοκογλυφίας αντί να δαπανηθεί σε αγαθά και υπηρεσίες που προωθούν την παραγωγή και θέσεις εργασίας, οδεύει κυρίως για κερδοσκοπία· την απόκτηση πλούτου δια της «χρημάτων μεταβολής», όπως αναφέρει ο Αριστοτέλης.

Η αθηναϊκή δημοκρατία του 5^{ου} αιώνα π. Χ., που έμεινε ανεξίτηλη στις σελίδες της ιστορίας, δεν χτίστηκε επάνω σε «αόρατα χέρια» και σε απατηλά νομισματικά σχήματα, όπου το χρήμα δημιουργείται ανεξέλεγκτα από «αέρα κοπανιστό» και χρεώνεται τόκος επάνω στον *κοπανιστό αέρα* για να συντριβεί η πολιτεία από την τοκογλυφία. Το οικονομικό μοντέλο της αρχαίας Αθήνας στηρίχτηκε στην *αυτάρκεια*, η οποία θεωρείτο ο τελικός σκοπός και μέγιστο αγαθό της πολιτικής κοινωνίας. Η επικρατούσα φιλοσοφική θεώρηση ήταν ότι η πόλις των Αθηνών, είναι υπεράνω από το άτομο και την οικογένεια και αποβλέπει στην εξασφάλιση των αναγκαίων αγαθών, όχι μόνο του «ζην», αλλά και του «ευ ζην», για να γίνει εφικτός ο ενάρετος βίος.

Το «ευ ζην» των πολιτών της αθηναϊκής δημοκρατίας επιτεύχθηκε με την εφαρμογή της αρχής της αυτάρκειας και ενός οικονομικού μοντέλου που είχε ως βασική προϋπόθεση την ισοσκέλιση του εμπορικού ισοζυγίου των εισαγόμενων και εξαγόμενων εμπορευμάτων της πόλης των Αθηνών. Ο μακροπρόθεσμος στόχος της πόλης ήταν να γίνει καθαρός εξαγωγέας προϊόντων και ως εκ τούτου έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη της ναυτιλίας. Τουτέστιν, η αθηναϊκή δημοκρατία θεωρούσε το διεθνές εμπόριο και τη ναυτιλία μοχλούς οικονομικής ανάπτυξης, που ανυψώνουν το βιοτικό επίπεδο της πολιτείας. Ωστόσο, η μεγαλύτερη πηγή εσόδων του δημόσιου ταμείου προέρχονταν από την εκμετάλλευση των μεταλλείων αργύρου του Λαυρίου, η συμβολή των οποίων υπήρξε ύψιστης σημασίας για την ευημερία της Αθήνας.

Τα μεταλλεία του Λαυρίου άνηκαν στην πόλη της Αθήνας, η οποία τα μίσθωνε σε Αθηναίους ιδιώτες ή μετοίκους και τα συμβόλαια των μισθώσεων αναγράφονταν σε λίθινες στήλες που τοποθετούνταν σε δημόσια θέα στην Αγορά των Αθηνών. Τα μεταλλεία λειτουργούσαν με εντατικούς ρυθμούς γιατί ο άργυρος ήταν το πολύτιμο μέταλλο κοπής του αθηναϊκού νομίσματος και συνεπώς συντελεστής της προσφοράς του χρήματος στην οικονομία. Η αργυρούχος γη του Λαυρίου αποτέλεσε τη βασική πηγή χρηματοδότησης του αθηναϊκού στόλου και της κατασκευής των αθάνατων μνημείων στην Ακρόπολη γεγονός που αντανακλάται στους στοιχούς του Αισχύλου που χαρακτηρίζουν το Λαύριο ως «αργύρου πηγή και θησαυρός της γης.»⁴

⁴ Αισχύλου, *Πέρσαι* (472 π. Χ.), « αργύρου πηγή τοις αυτοίς έστι, θησαυρός χθονός.»

Με τον άργυρο του Λαυρίου εκπληρώθηκε ο χρησμός του Μαντείου των Δελφών της σωτηρίας της πόλης από τους Πέρσες με την κατασκευή «ξύλινων τειχών». Η ανακάλυψη το 483 π. Χ. στη Μαρόνεια της Λαυρεωτικής νέας φλέβας αργυρούχου μεταλλεύματος αξίας 100 ταλάντων, χρηματοδότησε τη ναυπήγηση 100 τριηρών του αθηναϊκού στόλου συμβάλλοντας στην κομβική νίκη της Ναυμαχίας της Σαλαμίνας. Εθιμοτυπικά το 1/10 των εσόδων του «θείου δώρου» αφιερώνονταν στους θεούς και τα 9/10 διανέμονταν με κλήρο στους πολίτες. Εντούτοις, ο Θεμιστοκλής έπεισε τους συμπολίτες του να ενεργήσουν με ανιδιοτέλεια, να «δουν μακρόπνοα» και τα έσοδα του «θείου δώρου» να διατεθούν, για να ναυπηγηθούν οι 100 τριήρεις και για τη μίσθωση πληρωμάτων που θα προέρχονταν από την κοινωνική τάξη των θητών. Έτσι, εξηγείται η ανδρεία και η αυταπάρνηση των Αθηναίων στην κοσμοϊστορική Ναυμαχία της Σαλαμίνας το 480 π. Χ., που ανάδειξε την Αθήνα σε μεγάλη ναυτική δύναμη.

Κατά συνέπεια, τα λαμπρά έργα της αθηναϊκής δημοκρατίας της κλασικής εποχής που προκάλεσαν το θαυμασμό της ανθρωπότητας δημιουργήθηκαν με χρήμα. Το χρήμα όμως δεν προέρχονταν από δανεισμό, δεν κτίστηκε το μεγαλείο της Αθήνας επάνω σε δανεικά χρήματα, όπου πλήρωνε κεφάλαιο και τόκους στους κάπηλους της εποχής, και εν συνεχεία φορολογούσε ανελέητα τους πολίτες της για να ξεπληρώσει τις οφειλές της. Και εάν οι δανειστές ήταν ξένοι, να βάλει τον αθηναϊκό στόλο, αντί να μεριμνήσει για την ασφάλεια της πόλης κι εάν χρειαστεί να ναυμαχήσει, να μεταφέρει τις πληρωμές δανείων σε νομίσματα εκτός συνόρων και να λιμοκτονήσει η πόλη. Γιατί, δεν θα υπήρχε το αναγκαίο χρήμα σε κυκλοφορία να εξασφαλίσουν οι πολίτες τη διατροφή τους και να εκπληρωθούν οι απαιτήσεις των εμπορικών συναλλαγών.

Την έννοια του χρήματος είναι φανερό ότι αδυνατούν να την κατανοήσουν σωστά οι έλληνες πολιτικοί. Γιατί, εάν κατανοούσαν τον αιγυπτιακό χαρακτήρα του χρήματος, δεν θα έδιναν όρκο πίστης στο ευρώ και ουδέποτε η σύγχρονη Ελλάδα θα είχε φθάσει στην ολέθρια θέση της εξευτελιστικής χρεοκοπίας και της μεγαλύτερης οικονομικής συντριβής που υπέστη ο λαός της, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Θα αντιλαμβάνονταν ότι τα Μνημόνια της εθνικής υποτέλειας θα οδηγούσαν σε βαθιά ύφεση με στρατιές ανέργων και σε εξαθλίωση την ελληνική κοινωνία. Κι αυτό, διότι η χώρα δεν παράγει χρήμα, το ευρώ, και τα αναγκαία ευρώ σε κυκλοφορία μειώνονταν μέσω των μέτρων λιτότητας και τις οφειλές των δανείων να βγαίνουν εκτός συνόρων.

Οφείλουν να γνωρίζουν οι έλληνες πολιτικοί ότι η εφεύρεση του νομίσματος θεωρείται σε σπουδαιότητα στην ιστορία του πολιτισμού παραπλήσια της εφεύρεσης του αλφάβητου. Επειδή συνέδραμε, αφ' ενός στην απόκτηση των αναγκαίων αγαθών και υπηρεσιών που κάνουν τη ζωή ευχάριστη, κι αφ' ετέρου, διευκόλυνε τη διαχείριση της «διοίκησης του οίκου», της *οικονομίας* «οίκος + νέμω», που ο όρος διατυπώνεται στα Πολιτικά από τον μεγάλο στοχαστή Αριστοτέλη⁵: Η *πρώτη κοινωνία* (τούτο δ' εστίν οικία) μέσω της καινοτομίας του νομίσματος αναπτύχθηκε βαθμιαία και στην εξελικτική της πορεία με στόχο την επίτευξη *αυτάρκειας*, οι ανάγκες της «οικίας» ξεπέρασαν τα όρια του «αντιπραγματισμού.» Έτσι επινοήθηκε το νόμισμα, γιατί δημιουργήθηκε η ανάγκη χρήσης ενός κοινώς αποδεκτού μέσου πληρωμών, επειδή το εμπόριο αγαθών υπερέβη τα όρια της πόλης και άρχισε να διεθνοποιείται.

⁵ Αριστοτέλης, Πολιτικά Α', Τόμος 1, 1256b 25-30, « εν μέν ούν είδος κτητικής κατά φύσιν της οικονομικής μέρος εστίν, ότι δει ήτοι υπάρχειν ή πορίζειν αυτήν», Κάκτος, Αθήνα, 1993.

Στη διαχρονική εξέλιξη της ανθρώπινης επινόησης, τα πλεονεκτήματα των μετάλλων, ιδίως των πολύτιμων, του χρυσού και αργύρου, έγιναν άμεσα αντιληπτά, ως μονάδες μέτρησης και αποτίμησης της ανταλλακτικής αξίας των αγαθών και της διευκόλυνσης του εμπορίου. Τα χαρακτηριστικά της ανθεκτικότητας, της εγγενούς αξίας, της εύκολης αποθήκευσης και της μεταφοράς τους, κατέστησαν καθολική την αποδοχή του κόσμου ως γενικό μέσο συναλλαγών, όχι μόνο του αρχαίου, αλλά και του ρωμαϊκού και του μεσαιωνικού, μέχρι την ίδρυση της Τράπεζας της Αγγλίας το 1694. Έτσι, δημιουργήθηκε ως νομισματική βάση το *χρήμα-εμπόρευμα*, κι όπως αναφέρει με γλαφυρότητα ο ιστορικός Ηρόδοτος, οι βασιλείς της Λυδίας (6^{ος} αιώνας π.Χ) είναι οι πρώτοι, που έκοψαν νομίσματα χρυσού και αργύρου σε κυκλοφορούν χρήμα.⁶

Με τους βασιλείς της Λυδίας του 6^{ου} αιώνα π. Χ.,⁷ περνάμε από την εποχή του αντιπραγματισμού, όπου το 'βόδι' ήταν η μονάδα αποτίμησης της ανταλλακτικής αξίας των αγαθών, στην εποχή κοπής νομισμάτων από χρυσό και άργυρο ως μέσον ανταλλαγών. Η ανταλλαγή των αγαθών ξεκινά από τις φυσικές ανάγκες, εξ αιτίας της αφθονίας κάποιου αγαθού απαραίτητου για τον άνθρωπο και της έλλειψης κάποιου άλλου. Η ανάγκη είναι αυτή που διέπει τα πάντα, επισημαίνει ο Αριστοτέλης, και για την ικανοποίηση των αναγκών επινοήθηκε το νόμισμα ή χρήμα, αυτό ενεργεί ως μέτρο και κάνει τα εμπορεύματα συγκρίσιμα και τα εξισώνει για διευκόλυνση της αμοιβαίας συναλλαγής.⁸ Το νόμισμα, εντούτοις, καθορίστηκε «συμβατικά», δεν είναι δημιούργημα της φύσης, αλλά του νόμου, γι αυτόν το λόγο ονομάζεται «νόμισμα», τονίζει ο Σταγειρίτης φιλόσοφος. Επομένως, από εμάς εξαρτάται, εάν πρέπει να το διατηρήσουμε ή να το αχρηστεύσουμε, ως νομικώς αποδεκτό μέσο πληρωμών.

Την αιθαλή, σπουδαία επισήμανση του φιλοσόφου της καθολικής γνώσης, του Αριστοτέλη ότι «το νόμισμα είναι δημιούργημα του νόμου και όχι της φύσης», δεν την κατανοούν οι έλληνες πολιτικοί, ειδάλλως, δεν θα έδιναν υπόσταση θεϊκού ειδώλου στο νομικό κατασκεύασμα του ευρώ και θα θυσίαζαν έναν ολόκληρο λαό. Ωστόσο, την είχαν άριστα κατανοήσει δυόμισι χιλιετηρίδες πριν οι Αθηναίοι, και δια νόμου ορίστηκε ο άργυρος για την κοπή του επίσημου νομίσματος της πόλης, της «αττικής δραχμής.» Αξίζει να σημειωθεί ότι στη διάρκεια της θαυμαστής αθηναϊκής δημοκρατίας, το ασημένιο *τετράδραχμο*, με την κεφαλή της θεάς Αθηνάς, προστάτιδας της πόλεως, στη μια όψη και στην άλλη όψη τη Γλαύκα, το πουλί της σοφίας να στέκεται πάνω σε ένα κλαδί ελιάς, του ιερού δένδρου των Αθηνών, με το επίγραμμα ΑΘΕ, ήταν περιζήτητο, «πανταχού αποδεκτό», ως διεθνές νόμισμα της αρχαιότητας.

Η Αθήνα χρησιμοποίησε τον άργυρο για την κοπή της αττικής δραχμής, εξ ανάγκης- λόγω ελλείψεως χρυσού του Πακτωλού ποταμού των βασιλέων της Λυδίας-

⁶ Ηρόδοτος, Βιβλίο Πρώτο, Κλειώ, 93 & 94, «Του γαρ δη Λυδών δήμου αι θυγατέρες πορνεύονται πάσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ες ο αν συνοικήσωσι τούτο ποιεύσαι. εκδίδουσι σε αυταί εωυτάς... Λυδοί δε νόμοισι παραπλησίοισι χρέωνται και Έλληνες, χωρίς ή τα θήλεια τέκνα καταπορνεύουσι. Πρώτοι δε ανθρώπων των ημείς ίδμεν νόμισμα χρυσού και αργύρου κοψόμενοι εχρήσαντο, πρώτοι δε και κάπηλοι εγένοντο», Κάκτος, Αθήνα, 1994.

⁷ Υπάρχουν βάσιμες μαρτυρίες ότι στην Αίγινα τον 7^ο αιώνα π. Χ., κόπηκαν τα πρώτα νομίσματα της αρχαιότητας, οι ασημένιες «χελώνες». Με βάση το Αιγινίτικο νόμισμα, έγινε η υποτίμηση της αττικής δραχμής από τον Σόλωνα το 594 π. Χ., από 73 σε 100 δραχμές προς 1 μνα (1 τάλαντο = 60 μνες). Η μνα ήταν μονάδα μέτρησης βάρους από άργυρο και ζύγιζε 433 γραμμάρια· στην αρχαιότητα αποτελούσε τη νομισματική μονάδα αναφοράς.

⁸ Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια, Βιβλίο Ε, 1133α, «οίον δ' υπάλλαγμα της χρείας το νόμισμα γέγονε κατά συνθήκην και δια τούτο το όνομα έχει νόμισμα, ότι ου φύσει αλλά νόμω εστί», Κάκτος, 1993.

καθότι τα φημισμένα μεταλλεία του Λαυρίου είχαν «κατά θεϊκή πρόβλεψη» όπως αναφέρει ο Ξενοφώντας,⁹ άφθονα αργυρούχα κοιτάσματα. Από την παραγωγή αργύρου των μεταλλείων εξαρτιόνταν κατά κύριο λόγο η προσφορά του χρήματος σε κυκλοφορία της οικονομικής δραστηριότητας της πόλης. Άλλες πηγές εσόδων του αθηναϊκού ταμείου προέρχονταν από δασμούς του διεθνούς εμπορίου, φορολογία των μετοίκων, τις λειτουργίες,¹⁰ και προσόδους από τη φορολογία των συμμαχικών πόλεων. Το άθροισμα των εσόδων συν το αποτέλεσμα του διεθνούς εμπορικού ισοζυγίου συνιστούσε την συνολική πρόσφορα του χρήματος της αθηναϊκής οικονομίας.

Την συμβολή του χρήματος στην ανάπτυξη της οικονομικής και πολιτικής ζωής άριστα την είχαν κατανοήσει οι αρχαίοι αθηναίοι και με διάφορες επινοήσεις προσπάθησαν να αυξήσουν τα αποθεματικά του δημόσιου ταμείου. Μία μέθοδος αφορούσε την επιβολή φόρου στις πόλεις-μέλη της Α' Αθηναϊκής Συμμαχίας, που προκάλεσε δυσαρέσκεια και αποστασίες· καθώς και ο εξαναγκασμός των μελών από την ηγεμονική Αθήνα, να χρησιμοποιούν *αποκλειστικά* ως μέσο συναλλαγών το αθηναϊκό νόμισμα, που σήμαινε την παύση έκδοσης των νομισμάτων τους.

Η Α' Αθηναϊκή Συμμαχία ή της Δήλου ιδρύθηκε μετά την κομβική νίκη της ναυμαχίας της Σαλαμίνας, το φθινόπωρο του 478 π. Χ. Στη συμμαχία συμμετείχαν εκατοντάδες ελληνικές πόλεις μέχρι την Προποντίδα και την Παμφυλία της νότιας Μικράς Ασίας και σχεδόν όλα τα νησιά του Αιγαίου. Η συμμαχία της Δήλου αποτελεί την πρώτη ελληνική *συμπολιτεία* ή *ομοσπονδία* της οποίας η χρονική διάρκεια ήταν «αόριστη», καθώς και ο όρος τα μέλη «να έχουν τους ίδιους εχθρούς και φίλους.»

Κάθε πόλη-μέλος της συμμαχίας είχε την υποχρέωση να συνεισφέρει ένα χρηματικό ποσό στην έδρα του συμμαχικού ταμείου που αρχικά ήταν η Δήλος. Την εποπτεία, τη γενική καθοδήγηση και την εκτέλεση των αποφάσεων της συμμαχίας τις είχαν οι αθηναίοι. Εντούτοις, με την πάροδο του χρόνου ο κίνδυνος των Περσών απομακρύνθηκε, η Αθήνα θέριεψε και επέβαλε επαχθείς φόρους στους συμμάχους, η έδρα του συμμαχικού ταμείου μεταφέρθηκε στην πόλη των Αθηνών (454 π. Χ.) και η ελληνική συμπολιτεία μεταλλάχθηκε σε ηγεμονία της Αθήνας. Σκοπός της συμμαχίας κατά τον Θουκυδίδη ήταν η επικυριαρχία της Αθήνας, και όχι να πάρουν εκδίκηση οι έλληνες για όσα έπαθαν από τους βαρβάρους. Ως αποτέλεσμα, το συμμαχικό ταμείο μετατράπηκε σε οικονομικό υπόβαθρο του «χρυσού αιώνα» της αθηναϊκής δημοκρατίας και πηγή χρηματοδότησης των επιβλητικών κτισμάτων και λαμπρών έργων.

Όπως βλέπουμε, έχουμε μπροστά μας ένα μοντέλο οργάνωσης της κοινωνίας, όπου η οικονομία και η πολιτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με προπομπό το χρήμα. Μάλιστα, του πραγματικού χρήματος, όπως ήταν κατανοητό επί αιώνες, ο χρυσός και άργυρος, που άνηκε στο ταμείο της πόλης- κράτος των Αθηνών. Με το δημόσιο χρήμα

⁹ Ξενοφών, Πόροι ή Περί Προσόδων, Ι, 5-6, Άπαντα 11, Κάκτος, Αθήνα 1993.

¹⁰ Οι «λειτουργίες» αποτελούσαν μια σημαντική πηγή εσόδων για την πόλη των Αθηνών. Ήταν ένα είδος φορολογίας που επιβάλλονταν με βάση την εισοδηματική ικανότητα στους πλούσιους αθηναίους και διακρίνονταν σε τακτικές και έκτακτες. Οι τακτικές λειτουργίες περιελάμβαναν τη χορηγία, τη γυμνασιαρχία, την εστίαση και την προστατεία ή αρχιθεωρία. Έκτατες λειτουργίες ήταν η τριηραρχία και η εισφορά. Επίσης, λειτουργία ήταν και η εκτροφή αλόγων, η ιπποτροφία, που επιβάλλονταν στους πιο πλούσιους από τους πολίτες, τους Πεντακοσιομέδιμνους και Τριακοσιομέδιμνους. Ο θεσμός της λειτουργίας συνιστά μια ενδιαφέρουσα μορφή φορολογικής επίπτωσης. Ήταν ένας δίκαιος και τιμητικός τρόπος φορολόγησης των πλούσιων πολιτών μέσω της υποχρέωσής τους να αναλάβουν και να χρηματοδοτήσουν έργα δημοσίου συμφέροντος σε περιόδους ειρήνης και πολέμου.

δημιουργηθήκαν τα λαμπρά επιτεύγματα της ανθρωπότητας και ναυπηγήθηκε ο πανίσχυρος αθηναϊκός στόλος. Όλη αυτή η αίγλη και το μεγαλείο της αθηναϊκής δημοκρατίας είχε ως εφελτήριο την οικονομική αρχή της αυτάρκειας. Μια έννοια ξεχωριστή για τους πολιτικούς φιλοσόφους της αρχαιότητας και τόσο ασήμαντη στη σημερινή εποχή, που τείνει να εκλείψει από το λεξιλόγιο της πολιτικής οικονομίας.

Με την ίδρυση της Αθηναϊκής Συμμαχίας, η αυτάρκεια υπερέβη τον αρχικό της σκοπό και το «ευ ζην» των αθηναίων πολιτών έφθασε στο απόγειό του, διότι η Αθήνα μετατράπηκε σε οικονομικό κέντρο, σε Μητρόπολη, του αρχαίου κόσμου. Η αττική δραχμή πλέον δέσποζε, ως ενιαίο νόμισμα των εμπορικών συναλλαγών με τις πόλεις της συμμαχίας, ενώ οι πρόσοδοι του συμμαχικού ταμείου επαύξαναν την προσφορά του χρήματος δημιουργώντας «πλεόνασμα» στην αθηναϊκή οικονομία. Είναι ορατή η ομοιότητα της Α' Αθηναϊκής Συμμαχίας με τη σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ένωση. Η αρχική Ιδέα της εξάλειψης του κινδύνου πολεμικής σύρραξης μεταξύ Ευρωπαϊκών κρατών, ιδίως, μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, και η ειρηνική συμβίωση των λαών τους μέσω μιας οικονομικής κοινότητας με βάση το αμοιβαίο συμφέρον και την «αλληλεγγύη» των κρατών-μελών, συν τω χρόνω μεταλλάχτηκε σε ηγεμονία της Γερμανίας.

Εξ ίσου εντυπωσιακή είναι η ταύτιση της αορίστου χρονικής διάρκειας της Α' Αθηναϊκής Συμμαχίας, μ' αυτήν της Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης. Η ένταξη ενός κράτους στη ζώνη του ευρώ είναι αορίστου χρόνου και συνεπάγεται την αποδοχή του υποψήφιου μέλους να απεμπολήσει το δικαίωμα έκδοσης εθνικού νομίσματος. Η δε ισοτιμία μετατροπής του εθνικού νομίσματος σε ευρώ είναι *αμετάκλητη*, ες αεί. Γι αυτό, εάν ένα μέλος επιθυμεί να εξέλθει από το ευρώ δεν υπάρχει πλαίσιο εξόδου! Η «παγίδα» της αμετάκλητης ισοτιμίας δεν αποτελούσε όρο της ελληνικής *συμπολιτείας*, αλλά η αποδοχή της ασημένιας αττικής δραχμής από τα μέλη της συμμαχίας ως το αποκλειστικό νόμισμα συναλλαγών, επιβλήθηκε δια της βίας από τους αθηναίους. Η ανυπακοή των πόλεων-μελών σήμαινε την καταστροφή των εγκαταστάσεων κοπής νομισμάτων και την επαναφορά τους με τη βία στους κόλπους της συμμαχίας.

Η άσκηση βίας στη ζώνη του ευρώ δεν επιβάλλεται στα «ανυπάκουα» και «ατίθασα» μέλη, όπως η Ελλάδα, με στρατιωτικές επεμβάσεις και κατασχέσεις των εκτυπωτικών μέσων παραγωγής νομίσματος. Η βία δεν είναι ορατή, καθώς ασκείται με ηλεκτρονική μορφή μέσω του ελέγχου του κοινού νομίσματος, του ευρώ, από τον επιτελάρχη, την ΕΚΤ, η οποία έχει το αποκλειστικό δικαίωμα έκδοσης του ευρώ. Η καταστολή της ανυπακοής του κράτους-μέλους γίνεται σιωπηλώς και παρασκηνιακά, με το αιφνίδιο κλείσιμο των τραπεζών για να επικρατήσει ο φόβος στους πολίτες ότι θα μείνουν χωρίς λεφτά και θα πεινάσουν ή με την επιβολή των *capital controls* για να καταρρεύσουν η οικονομική δραστηριότητα και οι χρηματιστηριακές αξίες.

Οι έλληνες πολιτικοί φαίνεται να αγνοούν τον φεουδαρχικό τρόπο λειτουργίας της ΕΚΤ και τις ηγεμονικές της προθέσεις στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Ως συνέπεια, οι αποφάσεις της βασίζονται στην αυθαιρεσία και οδηγούν στην παραβίαση της έννοιας του δικαίου. Ένα δεύτερο παράδειγμα, πλην της Ελλάδος, αφορά ένα άλλο κράτος -μέλος της Ευρωζώνης, που κρίθηκε «ατίθασο», η Κύπρος. Η επιθετικότητα της ΕΚΤ αποτελεί πρωτόγνωρη πράξη στην ιστορία των κεντρικών τραπεζών, καθώς επέβαλε *bail in* στις τράπεζες της Κύπρου (Μάρτιος 2013)! Αντιστρέφοντας τον παραδοσιακό ρόλο των κεντρικών τραπεζών: του δανειστού εσχάτης ανάγκης των ιδιωτικών τραπεζών. Η δαμόκλειος σπάθη έπεσε επί των κεφαλών των

καταθετών των τραπεζών της Κύπρου, αφού η διοίκηση της ΕΚΤ ενήργησε ως νέος τύραννος των Συρακουσών. Αντί να αναλάβει η ίδια την ευθύνη της πλημμελούς εποπτείας του τραπεζικού συστήματος, την «πλήρωσαν» οι άτυχοι καταθέτες, με την κατάσχεση των καταθέσεων άνω 100.000 € των πελατών των κυπριακών τραπεζών.

Και όμως, οι έλληνες πολιτικοί σε πείσμα των αδιάσειστων μαρτυριών ότι οι προσδοκίες της «αλληλεγγύης» έχουν διαφευστεί και η κοινωνική καταστροφή έχει επέλθει στη χώρα, συνεχίζουν στην σφαλερή ατραπό «του πάση θυσία στο ευρώ» και στην ουτοπία της διακυβέρνησης της χώρας χωρίς δικό της χρήμα, αλλά με δανεικά! Κι εάν τα δανεικά δεν χορηγηθούν, να επιβάλλουν πρόσθετους φόρους ή να εκποιήσουν τα περιουσιακά στοιχεία του κράτους ή ακόμη να κυνηγήσουν τα 'φαντάσματα' των φοροφυγάδων για να αντλήσουν έσοδα να εξοφλήσουν τους τόκους των δανείων. Μ' αυτό το πρόγραμμα, οικονομικής πολιτικής το ονομάζουν, προσπαθούν εις μάτην να πείσουν τους πολίτες ότι οσονούπω έρχεται η ανάπτυξη, ενώ η ύφεση βαθαίνει.

Αυτού του είδους εκτιμήσεις ατυχώς αποτελούν πολιτικές φαιδρότητες, ενώ το κείμενο ερώτημα είναι, πως είναι δυνατόν οι πολιτικοί μας να μην κατανοούν τη σχέση του χρήματος και οικονομικής ανάπτυξης. Είναι δυνατόν να μη γνωρίζουν ότι η προσφορά του χρήματος αποτελεί θεμελιώδη συντελεστή της οικονομικής ανάπτυξης; Ήτοι να μην κατανοούν τη σύνθεση του χρήματος, παραγωγής και εισοδήματος στη μακροοικονομία, που είχαν άριστα κατανοήσει οι πολιτικοί της αρχαίας Αθήνας;

Οι αρχαίοι αθηναίοι θεωρούσαν την εργασία πηγή πλούτου και με οδηγό τη ρήση του Ησίοδου «η εργασία δεν είναι ντροπή, ντροπή είναι η οκνηρία» ανέπτυξαν ένα πρωτότυπο οικονομικό μοντέλο «πλήρους απασχόλησης», επιβάλλοντας ιδιαίτερα αυστηρή νομοθεσία για τους *εκούσιους άνεργους*. Μάλιστα, ο Δράκων θέσπισε (621 π. Χ.) τη θανατική ποινή, για να καταργηθεί από τον Σόλωνα (594 π. Χ.), ο οποίος έθεσε χρηματικές ποινές για όσους θεληματικά ήταν άνεργοι, τους κοινώς τεμπέληδες. Οι αρχαίοι γνώριζαν ότι η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών χρησίμων για την πολιτεία απαιτεί ανθρώπινη εργασία. Ιδίως, για την αποτελεσματική παραγωγή είναι αναγκαίος ο καταμερισμός της εργασίας (*division of labour*),¹¹ η εξειδίκευση κάθε εργάτη και τεχνίτη σε μια συγκεκριμένη εργασία και τέχνη για να αποδώσει καλό έργο.

Η ανθρώπινη εργασία πρέπει να αμειφτεί για να αποκτήσουν οι εργαζόμενοι εισόδημα απαραίτητο για τη συντήρηση και την περίθαλψη των οικογενειών τους. Το εισόδημα, όμως, δεν δημιουργείται εκ του ουκ άνευ, αλλά απαιτεί την ύπαρξη του χρήματος. Συνεπώς, η αύξηση του εισοδήματος που επιφέρει την οικονομική άνεση για δαπάνη σε αγαθά και υπηρεσίες εξαρτάται από την αύξηση του χρήματος σε κυκλοφορία. Αυτή προέρχονταν κατεξοχήν από την παραγωγή αργύρου του Λαυρίου. Γι αυτό, και οι αθηναίοι με κάθε δυνατό τρόπο προσπάθησαν να αυξήσουν την κοπή νομισμάτων, αφού γνώριζαν από εμπειρία ότι η αύξηση της προσφοράς του χρήματος σε κυκλοφορία δεν σώσει μόνο την πόλη από αφανισμό από τον εχθρό, αλλά αποτελεί τον βασικό παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της αθηναϊκής δημοκρατίας.

¹¹ Ο Ξενοφών στο διδακτικό έργο *Κύρου Παιδεία*, αναφέρεται για πρώτη φορά ιστορικά στον καταμερισμό της εργασίας. Συγκεκριμένα, ο Μ. Ι. Finley στο βιβλίο του *The Ancient Economy* (1999) δηλώνει « αυτό είναι το πιο σπουδαίο αρχαίο κείμενο για τον καταμερισμό της εργασίας», σ. 135. Δεν είναι λοιπόν ο Adam Smith, που μάθαμε στα πανεπιστημιακά χρόνια ότι ο όρος *division of labour* πηγάζει από το σύγγραμμα του Πλούτου των Εθνών.

Πέρασαν δύομισι χιλιετηρίδες το οικονομικό μοντέλο των αρχαίων αθηναίων να διατυπωθεί σε μαθηματική μορφή από τον αμερικανό οικονομολόγο Irving Fisher, με την περίφημη «εξίσωση της ανταλλαγής»: $M * V = P * Q$.¹² Δηλαδή, η ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία πολλαπλασιαζόμενη με την ταχύτητα κυκλοφορίας του, ισούται με το γενικό επίπεδο των τιμών πολλαπλασιαζόμενο με τον όγκο παραγωγής. Η εξίσωση της ανταλλαγής αποτελεί μια αυταπόδεικτη αλήθεια, υπό την έννοια ότι το συνολικό χρήμα που δαπανάται στην οικονομία σε μία ορισμένη περίοδο υποχρεωτικά ισούται με τη συνολική αξία των αγαθών που ανταλλάχθηκαν στην ίδια χρονική περίοδο.

Με διαφορετικά λόγια, η νομισματική πολιτική των αρχαίων αθηναίων - λόγω ανυπαρξίας τραπεζών δεν είχαν να προβληματιστούν με το «τραπεζικό μυστήριο» της δημιουργίας πιστωτικού χρήματος από «αέρα κοπανιστό» - λειτουργούσε με τον έλεγχο της ποσότητας του χρήματος σε κυκλοφορία που τη συνιστούσαν κατεξοχήν τα αργυρά νομίσματα της αττικής δραχμής και της γλαύκας. Δεδομένου ότι οι τιμές των αγαθών ελέγχονταν από την πόλη, υπήρχε πλήρης απασχόληση για τους πολίτες, η κυκλοφοριακή ταχύτητα του χρήματος, η οποία υπολογίζεται με την εξίσωση $V = P * Q / M$,¹³ τείνει να είναι σταθερή σε ομαλές περιόδους, η μεταβολή της ποσότητας του χρήματος, M σε κυκλοφορία μεταβάλλει άμεσα την παραγωγή αγαθών. Συνεπώς, η αύξηση της προσφοράς του χρήματος συνέτεινε στην οικονομική ανάπτυξη κι αυτή με τη σειρά της στην αύξηση του εισοδήματος της αθηναϊκής δημοκρατίας.

Το χρήμα όμως στη σημερινή εποχή δεν είναι «χρήμα - εμπόρευμα», χρυσός ή άργυρος, ούτε εκδίδεται από το δημόσιο, αλλά από ιδιωτικούς οργανισμούς που λέγονται τράπεζες και, όπως έχουμε αναφέρει, το δημιουργούν από «ζεστό αέρα». Ως εκ τούτου, η «εξίσωση της ανταλλαγής» του Fisher, όπως και ο ίδιος ομολογεί δεν ισχύει στη σύγχρονη εποχή, εκτός «εάν παραβλέψουμε την ύπαρξη των πιστωτικών ιδρυμάτων μαζί με το στοιχείο των τραπεζικών επιταγών.»¹⁴ Για να ισχύσει, πρέπει να συμπεριληφθεί στην «εξίσωση της ανταλλαγής» το πιστωτικό χρήμα που δημιουργούν οι τράπεζες μέσω των καταθέσεων ζήτησης και των πιστωτικών καρτών. Εφόσον, το χρήμα που κυκλοφορεί στην οικονομία δημιουργείται από τις ιδιωτικές τράπεζες, η ανάπτυξη ή ύφεση της οικονομίας εξαρτάται από τις διαθέσεις των τραπεζών και όχι από το κράτος, καθώς η *προσφορά του χρήματος* καθορίζεται μέσω δανείων.

Είναι εμφανές, η μη αναθεώρηση του άρθρου 80 του Συντάγματος, παράγραφος 2 ότι «Νόμος ορίζει τα σχετικά με την κοπή ή την έκδοση του νομίσματος» που αφορά το προεδρικό διάταγμα λειτουργίας της Τραπεζής της Ελλάδος, στην ουσία θέτει την έκδοση εθνικού νομίσματος εκτός συνταγματικού πλαισίου και σε ιδιωτικά χέρια. Ως συνέπεια, οι ιδιωτικές τράπεζες θα συνεχίζουν να δημιουργούν με λογιστικές εγγραφές χρήμα κατά βούληση και θα το δανείζουν στο κράτος με τόκο, και αυτό θα επιβάλλει φόρους στους πολίτες του για να αποπληρώνει το κεφάλαιο και τους τόκους. Έτσι, ο φαύλος κύκλος που μας οδήγησε στην οδυνηρή χρεοκοπία θα συνεχιστεί, διότι όλο το κυκλοφορούν χρήμα είναι πιστωτικό χρήμα που οι τράπεζες ανεξέλεγκτα δημιουργούν. Και για ακόμη μια φορά θα επικρατήσει η επιζήμια «διχοτόμηση» της κυβερνητικής

¹² Όπου M = ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία, V = ταχύτητα της κυκλοφορίας του χρήματος, P = το γενικό επίπεδο τιμών, και Q = ο φυσικός όγκος παραγωγής.

¹³ Το γινόμενο $P * Q$ συνιστά τη συνολική δαπάνη, συνεπώς είναι το ίδιο με το σύγχρονο ΑΕΠ. Η κυκλοφοριακή ταχύτητα του χρήματος, V έχει την τάση ν' αυξάνεται σε περιόδους ακμής, να μειώνεται σε περιόδους ύφεσης, και να καταρρέει σε χρηματοπιστωτικές κρίσεις.

¹⁴ Irving Fisher (1867-1947), *The Purchasing Power of Money*, 1926, σελ. 28.

οικονομικής πολιτικής και νομισματικής πολιτικής, καθότι η Τράπεζα της Ελλάδος δεν είναι κρατική. Ούτως, η χρόνια δυσαρμονία ιδιωτικού και δημόσιου συμφέροντος θα συνεχιστεί και μαζί, η προσωινυμία, η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο σπουδαίος πολιτικός του Καναδά, Mackenzie King δικαιώνεται πανηγυρικά με την προφητική του δήλωση (1935) «Μέχρι να επανέλθει ο έλεγχος της έκδοσης του νομίσματος και της πίστωσης στην κυβέρνηση και αναγνωριστεί ως η πιο περίοπτη και ιερή της ευθύνη, όλες οι συζητήσεις περί εθνικής κυριαρχίας του Κοινοβουλίου και της Δημοκρατίας είναι ανώφελες και μάταιες.»

Πλην όμως, οι έλληνες πολιτικοί αδυνατούν ή δεν θέλουν να κατανοήσουν ή το μυαλό τους είναι αλλού, τη θεμελιώδη σχέση της προσφοράς του χρήματος με την παραγωγή και το εθνικό εισόδημα. Η λέξη χρήμα έχει μυστηριωδώς εξαφανιστεί από το λεξιλόγιο και προχωρούν στην αναθεώρηση του συντάγματος παρακάμπτοντας την έκδοση του νομίσματος, που σημαίνει μια νέα παρωδία λόγων και έργων. Όπως έχει εκλείψει στη Βουλή κάθε συζήτηση για το *χρόνιο* έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας. Εν αντιθέσει, το διεθνές εμπορικό ισοζύγιο της αρχαίας Αθήνας, όπως είδαμε, αποτελούσε πρωταρχικό θέμα διαβούλευσης της Εκκλησίας του Δήμου. Με άλλα λόγια, οι πολιτικοί χωρίς σύνεση και περιουσιοφιλία αγνόησαν βασικούς συντελεστές σωστής διαχείρισης της οικονομίας. Εξ ου και η σημερινή τραγωδία, επαληθεύοντας τη ρήση του Αβδηρίτη Δημόκριτου « στους ανθρώπους από τα καλά δημιουργούνται τα κακά, όταν κάποιος δεν γνωρίζει να οδηγεί τα καλά και να τα κατευθύνει σωστά.»

Τα καλά που δεν τα διαχειρίστηκαν σωστά, σωστά είναι ίσως ένας ήπιος όρος, οι πολιτικοί μας, αφορούν την εμπιστοσύνη που επέδειξαν οι έλληνες πολίτες στο θεσμό της δημοκρατίας και στο πρόσωπό τους, αγνοώντας τα «μεγάλα ψέματα τα ωραία», την τρομερή κακοδιαχείριση της οικονομίας και τη φιλαυτία τους. Καθώς πτωχοί και ταπεινοί ξεκίνησαν ως βουλευτές και πλούσιοι και αλαζονικοί κατέληξαν με βίλες και άφθονες περιουσίες. Ποτέ δεν σκέφθηκαν τις *μέλλουσες γενεές*, άλλα ως νέοι σοφιστές στην πειθώ των λόγων και στο χρήμα πίστεψαν και όχι στο δημόσιο συμφέρον. Με πανουργία θέσπισαν ειδικό νόμο «άφεσης αμαρτιών» των αξιόποινων πράξεων τους και τον ονόμασαν «περί ευθύνης υπουργών», ενώ είναι νόμος της δημόσιας καταισχύνης. Και ο λαός, καταδικάστηκε, ως νέος Σίσυφος, να κουβαλά το βάρος των αμαρτιών τους που οδήγησαν τη χώρα στη δύνη της χρεοκοπίας, ανήμπορος να αντιδράσει.

Η φιλαυτία των ελλήνων πολιτικών και η πολυετής σύμπραξη με το τραπεζικό σύστημα, απετέλεσαν τις βασικές αιτίες της ολέθριας συγκάλυψης του μηχανισμού δημιουργίας του χρήματος στη σύγχρονη εποχή από τις ιδιωτικές τράπεζες μέσω του χρέους. Ως συνέπεια, ενώ οι τράπεζες έχουν τον έλεγχο της προσφοράς του χρήματος στην οικονομία, ο κόσμος εσφαλμένα πιστεύει ότι τον έχει το κράτος. Την εξάρτηση αυτή της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας από το χρηματοπιστωτικό σύστημα προσπάθησαν με επιμέλεια οι πολιτικοί να αποκρύψουν και οι τράπεζες με το αίολο επιχείρημα, “too big to fail”, να μεταβιβάσουν τις κολοσσιαίες ζημιές στο κράτος.

Οι «δήθεν» ελληνικές τράπεζες των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο ανήκει στα ξένα χέρια της ανώνυμης παγκοσμιοποίησης και των υπεράκτιων εταιριών, πριν τη συντριβή και μηδενισμό της χρηματιστηριακής τους αξίας, με την αμέριστη συνδρομή της πολιτικής ηγεσίας κοινωνικοποίησαν τις ζημιές τους. Οι ζημιές είναι τεράστιες για το μέγεθος της ελληνικής οικονομίας, καθώς υπερβαίνουν τα 200 δις € και είναι φύση αδύνατον να αποπληρωθούν στην παρούσα ζωή. Έτσι, η *κερδοσκοπική μανία*

των ιδιωτικών τραπεζών που απορρέει από την απληστία της μεγιστοποίησης κέρδους, έθεσε πρώτα τον συνδαιτυμόνα της, την κυβέρνηση, σε χρεοκοπία και στη συνέχεια χρεοκόπησε τους μετόχους της. Και τώρα έχει ξεκινήσει την εκκαθάριση των πελατών της, με την κατάσχεση καταθέσεων και τους πλειστηριασμούς των κόκκινων δανείων.

Είναι φανερό το ερώτημα, γιατί οι έλληνες πολιτικοί μπλέχτηκαν *χειροπόδαρα* σε αυτή τη θλιβερή ιστορία; Τι τους έλκυε και τους παρότρυνε σε αυτή την αθέμιτη συνεργασία; Η συσσώρευση πλούτου που αποτελεί σύμβολο κοινωνικής επιτυχίας; Μα η εκλογή τους από την κοινωνία ως αντιπροσώπους της στην ελληνική βουλή, συνιστά ιδιαίτερη τιμή και εκτίμηση και η υπηρετήση του δημοσίου συμφέροντος στα ανώτατα αξιώματα της πολιτείας, εκ καταβολής κόσμου, πάντα προσέδιδε κύρος. Τι τα θέλανε τα πολλά λεφτά; Οι απολαβές και τα επιδόματά τους, αποκαλούμενα με την εκλεπτυσμένη φράση «βουλευτική αποζημίωση», ήταν αξιοζήλευτα και υπέρ-αρκετά. Δεν ενδιέφερε τους πολιτικούς, η καλή φήμη του ονόματος, η οποία θα κηλιδώνονταν εάν χρησιμοποιούσαν την εξουσία καταχρηστικά και για προσωπικό όφελος;

Γιατί συγκάλυψαν οι έλληνες πολιτικοί την πραγματική θέση του τραπεζικού συστήματος, που είχε ήδη χρεοκοπήσει από το 2009, και προτίμησαν με αδιαφανείς πράξεις νομοθετικού περιεχομένου να δοθούν δεκάδες δις ευρώ στις ιδιωτικές τράπεζες, με την εγγύηση του δημοσίου, για να τα επωμισθεί στην πλάτη του ο ελληνικός λαός; Ενήργησαν προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος, καταστρέφοντας εκατοντάδες χιλιάδες νοικοκυριά, οδηγώντας άλλες τόσες επιχειρήσεις στη χρεοκοπία, άλλους τόσους να μεταναστεύσουν και όσους δεν άντεξαν, να έχουν μακάβριο τέλος; Ενώ γνώριζαν ότι υπήρχε βιώσιμη λύση· κι αυτή δεν ήταν άλλη από την αλήθεια. Και όχι να περάσουν τις ζημιές, που επαίσχυντα έπραξαν, σ' αυτούς που δεν είχαν την ευθύνη, επιβραβεύοντας τους δράστες για το ολέθριο νομισματικό έγκλημα που διέπραξαν! Όμως, παράβλεψαν κάτι οδυνηρό: τις Ερινύες νύμφες της αιώνιας καταδίκης.

Ο λόγος μήπως είναι για να παραμείνει η χώρα «πάση θυσία στο ευρώ»; Μα η Ευρωζώνη είναι ένα κακώς σχεδιασμένο οικοδόμημα - χωρίς πόρτες και παράθυρα- και θεμελιωμένο στην λανθασμένη θεωρία της *laissez- faire* οικονομίας. Στη ζώνη του ευρώ, δεν υπάρχει τραπεζική ένωση, ούτε δημοσιονομική ένωση, αλλά ούτε πολιτική ένωση υπάρχει. Επίσης, δεν υπάρχει πλαίσιο εξόδου από το ευρώ για τα κράτη-μέλη, ούτε υπάρχει ευρωπαϊκό ταμείο ασφάλισης των τραπεζικών καταθέσεων. Συνεπώς, δεν πρέπει να θεωρηθεί ο χαρακτηρισμός, κακότεχνου, χωρίς πόρτες και παράθυρα, οικοδομήματος, ως υπερβολή. Στην ουσία, στην παρούσα μορφή με τόσο ψεγάδια, δεν είναι ούτε καν Ένωση, αλλά ένας *συνεταιρισμός, μία κοινοπραξία* κρατών, που συνορεύουν γεωγραφικώς τα περισσότερα μεταξύ τους. Γι αυτό, οφείλουν οι έλληνες πολιτικοί να κατανοήσουν το αδιέξοδο της εμμονής «πάση θυσία στο ευρώ» και να συμμεριστούν τη δεινή κατάσταση της κοινωνίας, ιδίως των ανέργων, γιατί η ήδη βεβαρυμμένη κατάσταση θα επιδεινωθεί με την εφαρμογή των άκριτων μέτρων.

Σπύρος Λαβδιώτης, Τσαγκαράδα 20 Ιουλίου 2016

